

AANTEKENINGEN BIJ EEN VRAGENLIJSTJE

jan pieter janzen

De zwitserse legerleiding heeft de gewoonte elk jaar de rekruten uit te vragen over 'geestelijke' kwesties die wat verder reiken dan militaire techniek of de beginselen van het patriottisme. De laatste keer zijn 34.400 rekruten aan de tand gevoeld over de zwitserse geschiedenis. Enkele konklusies: 2/3 van de soldaten wenst méér geschiedenislessen - vooral meer van de laatste tijdperken, omdat die praktisch nogal eens tekort komen. Opmerkelijk is dat blijkbaar in geen ander vak de interesse van de leraar zo'n grote invloed heeft. Een der ondervraagden vindt dat men de geschiedenisboeken eigenlijk moet afschaffen: wat de leraar vertelt en hoe hij het doet, daar komt het op aan.
(NRC 17 dec. 1966)

'Er is geen wetenschap, die zo nauw verbonden is met het leven der mensen als die der historie, die immers dat leven beschrijft, maar die dat dan ook alleen kan doen, als zij van haar kant dat contact met het leven onderhoudt. Anders dan vele historici in hun domme geleerdheid menen, is de z.g. popularisering der geschiedwetenschap, wel verre van deze van haar eigenlijk doel te vervreemden, veeleer daarvan een onmisbaar deel. Ja, door die eigenaardige, maar onmisbare wisselwerking, tegelijk haar kroon en postament.'
(Jan Romein, Erflaters van onze beschaving; Amsterdam 1959⁸)

Najaar 1966 kreeg ik (21) als hospitant een voorproefje van de sfeer en de omgeving van het beroep, dat ook wel het mijne zal worden: dat van leraar. Opdracht: 50 uur hospiteren d.w.z. in een klas aanwezig zijn - van de mentor hangt het af hoeveel uur daarvan echt wordt lesgegeven, dat varieert van 4 tot 40. Plaats van handeling: een gemeentelijke HBS in Groningen; aantal zelf gegeven uren: 36 - verdeeld over twee 1ste, twee 4de en drie 5de klassen. Het is een geweldige ervaring geweest. Vooral doordat mijn entoesiaste mentor (1) me helemaal vrij liet, (2) me zoveel mogelijk les liet geven op uiteenlopende tijdstippen in verschillende klassen en (3) vooral de eerst gegeven lessen kritisch analyseerde en besprak en (daarna) tijdens mijn lessen niet altijd in het lokaal bleef.

Snel werd het me duidelijk dat er een grote diskrepantie bestaat tussen opleiding en praktijk. Het was wat een koude douche, dat de universitaire cursus die heet op te leiden voor de middelbare onderwijsakte zijn naam nauwelijks waar kan maken: er was ons nauwelijks iets verteld over - om maar eens iets te noemen - onderwijsmethoden (m.n. de semi-konsentrische), lesmateriaal en het werken ermee (gangbare leerboeken, bandrecorder, film, tijdschriften, televisie). Opvallend was dat de meest geschikte boeken om de les uit voor te bereiden (Riekwel, Sesam e.d.) op het Instituut niet aanwezig waren. Zuiver praktische dingen allemaal, dingen ook waar men best zelf achter komt, maar het lijkt me gewoon in de opleiding te moeten zitten.

Aanvankelijk voelde ik ook sterk een kloof tussen de wetenschappelijkheid van de opleiding en de popularisering die het onderwijs vraagt, dat bleek echter een kwestie van wennen. Maar als een gebrek bleef ik de stiefmoederlijke behandeling van het jongste verleden voelen (Journal of Contemporary History, Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte, the Journal of Modern History - om maar iets te noemen - vind je niet op het Instituut, de Internationale Spectator gelukkig sinds kort wel). Hierover zegt professor Van Winter elders in dit nummer behartenswaardige dingen. Nog iets wat hiermee in verband staat: een goed leraar moet m.i. kunnen werken met teevee. Van hooggeleerde zijde ben ik er al op gewezen, dat ik me het 'leren werken met teevee' wel wat erg eenvoudig voorstel. Toch lijkt het me noodzakelijk dat een leraar de vele (geschiedkundig) interessante dingen die het blauwe oog te zien geeft in zijn lessen betreft. Een a.s. leraar moet daarom in de gelegenheid zijn om de mogelijkheden van dit medium te onderzoeken, daarbij deskundig terzijde gestaan. Kortom: Nog afgezien van andere mogelijkheden die een teeveetoestel biedt voor algemene vorming door b.v. discussiegroepen, behoort zo'n apparaat deel uit te maken van de uitrusting van een bij de tijds Instituut voor Geschiedenis: dokumentaires over WO I en II, Ierse Vrijheidsoorlog, Spaanse Burgeroorlog, Russische Revolutie, Seys Inquart, Nederlandse Revolutie, Weimar Republiek; inaugurale rede (prof. L. de Jong); cursus polemologie van professor Röling).

Een van de eerste dingen die je je als (aspirant)leraar afvraagt is wat de leerlingen in je vak zien, hoe je ze kunt boeien, hoe je hun belangstelling kunt activeren. Het optreden van de leraar is immers bij de geschiedenisles van doorslaggevend belang (zie rekrutenonderzoek). Een van zijn belangrijkste taken is in contact te blijven met het leven (zie Romein), in dit geval dus te weten wat er in de leerlingen omgaat, wat ze bezig houdt - de manier van les geven en de te behandelen stof dienen daar een beetje bij aan te sluiten.

Voor het peilen van de opinie der leerlingen leek een enquête de aangewezen methode. Mijn mentoren waren bereid volledig mee te werken, zodat ik het bijgesloten vragenlijstje kon voorleggen aan 72 (23 vrouw. en 49 manl.) vijfde klassers - 43 uit de B- en 29 uit de A-afdeling. Er moesten ongeveer zes lesuren voor worden uitgetrokken: per klas twee - 1 voor het toelichten en invullen en 1 voor het bespreken van de verworven gegevens. De leerlingen hebben met groot entoesiasme meegewerkt. Zelf heb ik er enorm veel aan gehad - vooral aan de beoordeling van mijn (eerste) lessen. Een 19-jarig meisje merkt daar over op:

'Hospitanten dreunen vaak het geleerde lesje achter elkaar op. U hebt de eerste les een bijzonder onsamenvattend verhaal opgedist. U had volgens mij veel te veel dingen opgezocht. Een paar is wel leuk. Maar teveel verhalen boeië niet meer. U moet niet constant met uw hoofd in dat boek van u blijven praten.'

Een ander (16, manl.) geeft wat meer hoop: 'Als ik heel eerlijk ben was ik over u in de eerste les niet zo enthousiast. Maar dat is met sprongen vooruit gegaan.'

Het is misschien aardig om de vragen systematisch na te gaan en zo mogelijk enkele konklusies te trekken uit de antwoorden. (De cijfers verwijzen naar de vragen van het lijstje.)